

OPERAČNÍ UMĚNÍ

Plukovník doc. Ing. Václav M a r y š k a, CSc.,
plukovník doc. Ing. Petr T o b i á š e k, CSc.,
podplukovník Ing. Vladimír K m e c, CSc.,
Ing. Evžen H o l a s, CSc.

K TECHNOLOGII "TŘÍROZMĚRNÉHO BOJE"

Analýza soudobého vojenství potvrzuje, že válka v jakékoli své formě je pokračováním politiky, především pak ekonomiky jako jejího koncentrovaného výrazu. Rozvoj ekonomiky již dávno překročil hranice států, nabyt důsledně mezinárodního koaličního charakteru a postupně naplnil svět ve všech jeho prakticky a rentabilně využitelných oblastech.

Ruku v ruce s tímto určujícím ekonomicko-civilizačním rozvojem se logicky vyvíjelo světové, především ofenzivní vojenství ke své "dvojediné" úloze.

Úkolem armád jako institucionalizovaných prostředků politiky vždy bylo buď zabezpečit dosažený stav obecného rozvoje států (koalice států) ve svém úsilí úspěšných, nebo daný stav změnit ku prospěchu těch, kterým existující stav nevyhovoval.

V souladu s tím se vojenský svět vždy dělil na obránce a agresory.

Základním zdrojem vzniku sporů mezi státy, ať již byl jakkoli zakrýván, byl a je boj o zdroje surovin, zdroje jejich výnosného využití a o odbytiště výrobků. V pozadí každé války byl proto vždy ukryt především ekonomický cíl, pro jehož dosažení byla válka vedena. Rozsah a způsob, jakými byla válka vedena, určovaly hodnotu daného cíle a hospodářsko-technické možnosti bojujících stran.

Z technického hlediska konfliktu bylo vždy nutné, aby vojska agresora rozvrátila vojska obránce natolik, že nebyla schopna zabránit dosažení cíle, tj. obsazení cílového prostoru a využití jeho zdrojů. Druhým logickým požadavkem bylo, aby "přínos" získaný agresí byl pro agresora větší než jím vynaložené "náklady".

S rozvojem ekonomiky a civilizace rostly technické i provozní možnosti armád a v důsledku toho i hodnoty cílů agrese, pro které byl konflikt veden, prostory, na nichž byl veden a intenzita, kterou byl veden.

Historickým přelomem byl počátek dvacátého století, kdy bojující koalice vzrostly natolik, že bojující strany byly vzájemně odděleny souvislou, bez možnosti obejití, linií fronty nasycenou vojenskými prostředky. K dosažení cíle konfliktu byl tedy útočník nucen tuto linii fronty prolamovat a vzhledem k technické nevybavenosti jen obtížně, za cenu obrovských, především lidských obětí, postupovat k cíli. Konflikt nabyt statického a vleklého charakteru a vítězství bylo dosaženo tím, že

poražená strana nebyla schopna obrovské ztráty doplňovat a udržet morální stav vojsk na žádané výši.

Vrcholem v uplatnění technologie "dvourozměrného pozemního boje" se stala díky technickým parametrům paleb i manévru vojsk a jejich početním stavům druhá světová válka.

Avšak i její těžkopádný a příliš empirický průběh, vyžadující neúnosný rozsah ničení a především lidských obětí, byl, spolu s úspěchy strategického bombardování v jejím závěru a praktickým použitím jaderných zbraní v Japonsku, neklamnou předzvěstí velkých přeměn v technologiích vedení války.

V průběhu druhé poloviny století se klasický "dvourozměrný boj" změnil na "třírozměrný".

Podstatu této kvalitativní změny můžeme dobře pochopit, když přirovnáme překonanou, starou technologii k naplněné vodní přehradě, jejíž hráz představuje část souvislé, bez možnost obejít, linie fronty. Bude-li tato hráz násilím prolomena, pak nahromaděná voda začne měnit svou soustředěnou potenciální energii v energii kinetickou, bude se rozlévat polokruhovitě do prostoru až veškerou nahromaděnou energii spotřebuje a nutně se zastaví.

Přehradní hráz našeho "modelu" představuje právě přední okraj obrany v místě, kde má být prolomena, a voda v přehradě pak soustředěné síly útočníka. Základní problém spočíval v tom, zda soustředěná palba (palebná příprava) útočníka hráz nejen prolomí, ale navíc právě tak, aby vzniklý příval vody byl, měřeno cílovými parametry útočné operace, tj. tempem a rozmachem, maximálně efektivní.

Cílem této rovinné technologie bylo "zaplavit" rozhodující část území bránící se strany a kinetickou energii "vody" zničit prosperující část akčního potenciálu protivníka, nacházející se na postiženém prostoru.

Jednotkový rozmach operace byl vždy menší než prostor ozbrojeného zápasu jako celku a operace bylo nutné proto opakovat.

Z kvalifikovaného porovnání obou prostorů a využitelných sil i prostředků bylo teoreticky možné usuzovat o nutných počtech opakování, nutných nákladech, možnostech jejich krytí a především o rentabilitě a racionalitě tohoto jednání.

Pouze zkušenost však nebyla schopna tuto úlohu dostatečně přesně a včas vyřešit, a proto požadovaný úspěch byl vždy zajišťován vysokými koeficienty spolehlivosti, tedy přemírou ničení nebo nepřiměřenými riziky omylů a proher. Plným potvrzením tohoto konstatování je druhá světová válka, její průběh a výsledek. Sovětský "úspěch" byl zaplacen těžkými oběťmi a německý hazard sbleskovou válkou skončil prohrou.

Kvalitativně nové řešení této situace nabízí nová technologie "třírozměrného boje". Je založena, použijeme-li srovnatelný model, na schopnosti bojujících stran vytvářet a spouštět na libovolném místě, současně nebo v dostatečně rychlém sledu, ve svobodně zvoleném pořadí, dostatečně intenzivní a účinné "průtrže mračen", tj. účinně palebně ničit vybrané cíle.

Srovnáme-li oba "modely", pak první výhoda "třírozměrného boje" umožňuje od prvopočátku vést boj s cíli v podstatě na kterémkoli místě válčiště a navíc v libovolném časovém pořadí, což "pozemní charakter boje" vylučoval a vylučuje. Útok počínající pod Moskvou a směřující do Berlína vyžadoval určitý počet postupných úderů v nezaměnitelné posloupnosti, přičemž na uvedené trase nebyly všechny.

operace stejně přínosné. "Třírozměrný boj", dovolující řadit "kroky" svobodně, zvolí logicky pořadí od nejúčinnějšího k méně účinným a neefektivní kroky může vynechat zcela. Může uskutečnit i více kroků současně.

Druhá výhoda spočívá v tom, že není nutné cíle ničit plošně, tj. hrubou silou, přemírou násilí s nadměrným množstvím nežádoucích důsledků, ale lze je ničit vysoce přesným bodovým úderem na jeho klíčové místo.

Podstata, smysl i přínos nové technologie spočívá ve sloučení obou uvedených předností.

Dosažení zmíněných výsledků je však podmíněno splněním určitých požadavků, kde agresor i obránce musí:

- Svými prostředky, využívajícími třetí dimenze, od prvopočátku zpravodajsky kontrolovat dostatečně velké území protivníka, obsahující odpovídající počet cílů s dostatečnou potenciálovou hodnotou potřebnou k splnění cíle konfliktu. Řečeno přesněji, musí kontrolovat prostor, na kterém jsou rozmístěny cíle, jejichž zničení nebo dostatečně dlouhá a účinná neutralizace umožní splnit dané strategické cíle. Tedy agresor i obránce budou operovat na plný dosah svých prostředků ničení v maximální části zpravodajsky kontrolovaného území.

- Být schopen soustředit, zpracovat a včas využít dostatek zpráv a informací o cílech, o jejich potenciálových hodnotách (významu pro vedení boje) a především o jejich zranitelnosti, aby uplatnil nebo respektoval princip: **čím více zpráv a informací, tím lepší výsledek, tím menší potřeba prostředků ničení; čím méně zpráv a informací, tím více je třeba úsilí, nadbytečných prostředků a plošného ničení.**

- Disponovat požadovaným množstvím ničivé energie (palebné síly) a být schopen její skutečně potřebné množství minimálními silami, ale vysoce přesně, včas a bezpečně "dopřavit" na vybrané cíle kdekoli na území nepřítel, nebo do maximální hloubky dosahu svých prostředků ničení.

Nová technologie nepřináší úspěch jen některému z druhů boje a operace (útoku nebo obraně), ale kvalitativně mění konflikt jako celek. Výhody získá ta strana, která změnu lépe pochopí a především aplikuje.

Podívejme se, jak by se tato situace měla podle našeho názoru odrazit na funkční restrukturalizaci našich ozbrojených sil.

Díky nově koncipované vojenské doktríně jsme již rozpoznali, že neopustí-li armáda státní území a prostředky protivzdušné obrany státu i protivzdušné obrany vojsk budou bojovat ve společném prostoru, ve stejném čase, proti stejným cílům, pak je bezpodmínečně nutné, aby došlo ke sloučení těch prostředků PVO, u kterých centrální řízení umožní zvýšit efektivitu celkové protivzdušné obrany republiky. Ale nejen to, byli jsme schopni i rozpoznat, ve kterém místě jejich spektra od nejúčinnějšího raketového prostředku nebo stíhače až k ruční zbraní, **leží dělíci čára oddělující prostředky podléhající centralizaci od těch, které je účelné ponechat v sestavě vojsk jako organické.**

Zcela nelogicky opačná je však situace na poli ofenzivních palebných prostředků, tj. především úderného taktického letectva, ale i RVD. Situace zachází dokonce tak daleko, že o nutnosti existence systému "palebné odvety", tj. základního systému vedení třírozměrného boje, pochybujeme.

Pochopíme-li však a uznáme-li novou technologii boje, pak musíme zároveň zcela jednoznačně konstatovat, že:

Česká armáda jako zbraňový systém se bez integrovaného, centrálně řízeného a na principu obranné dostatečnosti vybudovaného ofenzivního palebného systému neobejde.

I v tomto případě musí být vyjasněno spektrum prostředků, které mohou tento systém tvořit (letadel, raket i děl) a musí být nalezena rozhodující mezní čára, která oddělí ty prostředky, jež do centrálně řízeného systému vstoupí, od těch, které zůstanou nadále v sestavách (organizaci) pozemních vojsk.

Při úvahách o výstavbě takového systému je si však třeba velmi důrazně uvědomit, že prostředky, kterými dnes disponujeme, nejsou nijak odepsány jako nepoužitelné, zvláště vyřešíme-li cílevědomě a uvážlivě jejich modernizaci.

Pro úvahy o výstavbě takového systému a spolu s ním o skladbě ozbrojených sil v celku je nutné dříve objasnit některé důsledky a pojmy, které z nové technologie vyplývají a bez jejichž pochopení nemůže úvaha dospět k žádanému cíli.

Současná technologie vedení operací je charakteristická tím, že palba natolik zvýšila svou účinnost, že může využít svého plného dosahu a úspěšně bojovat až i v operačně strategickém osamocení, zatím co manévr není technicky schopen vyváženě na této úrovni spolupracovat. Současný stav zaostávání možností manévru za možnostmi paleb musí být odstraněn, avšak vždy jen zkvalitněním na úroveň paleb.

Nalézt řešení tohoto problému musí v nejbližší době pozemní vojska tak, jak konvenční palebné systémy musely nalézt náhradu za plošnou účinnost jaderných zbraní.

Vyřešením této situace bude "třírozměrný boj" zbaven své poslední závažné slabiny, vysvětlitelné opět naším "vodním modelem".

Zcela nevýhodný dvourozměrný postupný způsob úderů z výchozího bodu (od Moskvy) k cíli (Berlín) měl jedinou výhodu vyplývající právě z vyváženosti palby a manévru. Ta spočívala v tom, že palebně "zpracované" cíle byly současně obsazeny a tedy pro protistranu dokonale ztraceny.

Není obtížné rozpoznat, že soudobý "třírozměrný boj" tuto možnost postrádá. Výše zmíněný předstih paleb, spočívající v možnosti působit proti kterémukoli cíli jakkoli vzdálenému, vede při absenci srovnatelného manévru **bud' k nutnosti cíl zničit** (což jistě není výhodné ani z hlediska ekonomiky boje, ani z hlediska možnosti jeho pozdějšího využití ve vlastní prospěch), **nebo údery po určité době, po oživení cíle, opakovat.**

A právě nutnost opakovaných úderů je základním mementem současnosti vyvolávajícím potřebu povyšovat manévrové možnosti vojsk v zájmu útoku a chápat význam všestranné ochrany a odolnosti snižující zranitelnost (ale především zničitelnost) vlastních prostředků v zájmu obrany.

Porovnáme-li uvedené závěry s dříve objasněnou podstatou třírozměrného boje, můžeme konstatovat, že:

▲ **Palebná operace bude zahájena a vedena postupně proti vybraným cílům na celém území nepřítele, a to od počátku eskalace konfliktu až do okamžiku,**

kdy stav protistrany dovolí vstup do boje za odpovídajících podmínek i pro pozemní vojska nebo donutí protistranu boj ukončit.

▲ Tuto činnost mohou vést logicky jen palebné prostředky, které splňují požadavky na ni kladené, tj. mají odpovídající dosah, přesnost a odolnost. Musí logicky i fyzicky vytvářet integrovaný, centrálně řízený palebný systém tak, jak bylo již objasněno. Jedině toto řešení dovolí posoudit a pozvednout na požadovanou úroveň výkonnost systému, která je rozhodující a do níž se teprve mohou odvíjet požadavky na systémy spolupracující, tj. především na systém PVO a konečně i na pozemní vojska.

▲ Doba, po kterou bude takto samostatná palebná operace vedena, vyplývá z poměru vstupních výkonností agresora a obránce, z velikosti hodnoty cíle agrese, rozsahu úkolu, který musí palebný systém splnit v závislosti na svých operačních možnostech (své výkonnosti), technické výkonnosti pozemních vojsk, především z jejich možností manévrovat (čím výkonnější bude manévr vojsk, tím účinnější bude likvidace nepřátelských cílů), neboť v důsledku snížené nutnosti opakovat palby na oživené cíle bude možno ušetřené palby vhodněji "investovat".

Obecně je však možné předpokládat, že čím intenzivnější konflikt, tím by měl být logicky kratší. To proto, že výkonnost systému a z ní vyplývající hodnota poměru výkonností určující intenzitu má konečný rozměr a je rozhodující.

V klasické, rovinné operaci minulosti bylo k tomuto okamžiku dosaženo stavu, kdy protistojící potenciál protivníka v prostoru průlomu byl natolik zničen, rozvrácen a neutralizován, že bylo možno zasadit a průlomem provést nejen tankovou rychlou skupinu, ale především zasadit druhý a další sledy k dokončení a zabezpečení rozvíjeného úspěchu. Z charakteru tohoto stavu vyplývalo, že útok byl pouze "otevřen" a musel bezpodmínečně pokračovat.

V třírozměrném boji na strategicko-operačním stupni jde o stav, kdy pozemní vojska mohou zaměnit svou defenzivní a ochrannou činnost za činnost ofenzivní. Mohou vstoupit na nepřátelská území, zabránit protivníkovi obnovit síly a donutit ho zastavit s konečnou platností aktivní, otevřený boj, nezastaví-li boj sám s vědomím, že současný stav již předurčil jeho neodvratnou porážku a pokračování v boji již i za účasti pozemních vojsk by bylo jen zbytečné zhoršování stavu a míry porážky. I úspěšná strana musí však zvažovat tuto situaci, neboť naopak předčasné zastavení boje dává nepříteli možnost obnovy nejen sil, ale konfliktu vůbec, tj. vede k možnosti prodloužení aktivní (horké) části konfliktu, k potřebě aktivovat značně početnější síly a přinášet větší oběti. Vojenská historie přináší řadu příkladů tohoto stavu, způsobů jejich řešení a jejich důsledků.

▲ Závažnou veličinou je čas potřebný k uskutečnění objemu nutné práce, tj. k tomu, aby bylo dosaženo rozhodujícího (cílového) konečného stavu rozvrácení protivníka. Není jisté pochyb, že intenzita možných bojů bude vysoká a realizovatelná buď zvyšováním počtu bojových prostředků, nebo zvýšením úsilím jejich využívání. To vše vede k logickému závěru, že stále nákladnější bojová technika (letadla) by měla být především dokonaleji využita.

▲ Významným a charakteristickým důsledkem dané technologie soudobého "třírozměrného" typu "palebné přípravy" konfliktů je, že současně s ní uskutečňuje

protivník stejně rozsáhlou, neméně intenzivní a technologicky stejně řešenou vlastní "protipřípravu". Z poznatku vyplývá, že:

- **Vstupní palebné sražení tedy nemá charakter dělitelný na obranu nebo útok, ale je vždy od začátku do konce bojem střetným.**

- Útočný nebo obranný boj povedou vojska vstupující do druhého dějství (etapy) konfliktu jako druhý strategický sled.

- **Zda bude mít tento vstup charakter útoku nebo obrany, určí právě výsledek palebného střetného sražení.**

Z uvedeného zpravidla symetrického charakteru střetu vyplývá, že **nepominutelným paralelním dějem musí být na obou stranách akce integrovaného systému protivzdušné obrany.**

Má-li mít palebná činnost agresora úspěch a dosáhnout stanoveného cíle, tj. zničit, rozvrátit a neutralizovat zcela určitou část (objem) akčního potenciálu obránce, měla by vykazovat k tomu potřebnou výkonnost.

Tato činnost bude uskutečňována v časově a prostorově uspořádaných dílčích dějích. Z těchto dějů a jejich možného uspořádání musí vycházet organizace intenzivní a efektivní protivzdušné obrany usilující o odražení nepřátelských úderů, oslabování jejich účinků s cílem zachovat maximální akceschopnost ekonomických a biosociálních funkcí státu, bojeschopnost ofenzivního palebného systému a ostatních vojsk vcelku.

Uvedená činnost, jako **"protivzdušná operace k odražení nepřátelské ofenzivní palebné činnosti"** bude tedy neodmyslitelnou, paralelní operací s palebnou ofenzivní operací. Bude uskutečnitelná v operační, ale i v případě potřeby i taktické součinnosti obou systémů. Bude řízena centrálně na základě jednotného strategického zámyslu.

Ve smyslu našich úvah je možno jako významný poznatek konstatovat, že ofenzivní **"první palebnou operaci"** povedou proti sobě obě strany současně.

Z toho je zároveň zcela jednoznačně zřejmé, že tak, jak ofenzivní složka palebné operace nebude součástí jen útočné operace, nebude ani protivzdušná operace k odražení nepřátelských cílů jen součástí obrany.

Je proto nutné konstatovat, že tyto činnosti neurčují charakter konfliktu, ale výchozím poměrem svých vstupních výkonností určují jeho intenzitu.

Na základě poměru vstupních výkoností a z něj vyplývající intenzity musí být volena odpovídající alternativa strategie, vykazující optimální poměr ofenzivního a defenzivního úsilí.

Základní předností obou palebných systémů je schopnost začlenit se stejně účinně a rychle jak do ofenzivní, tak defenzivní činnosti. Tím jasně vykazují nejvyšší symbiózu palebné síly a manévru a způsobilost pro vedení "třírozměrného boje".

Za nejzávažnější poznatek této úvahy je nutné považovat fakt, že v nových podmínkách **"třírozměrného boje"** musí být ofenzivní palebný systém i systém PVO považován za první strategický sled výchozí sestavy ozbrojených sil.

Druhým, neméně závažným poznatkem je, že zatím co v minulosti byl "boj o nadvládu ve vzduchu" nepominutelným doplňkem vševojskového pozemního střetu, stává se tento požadavek základním strategickým cílem určujícím výsledek konfliktu a tím i jeho základní náplní.

Jak vyplynulo z předcházejících úvah a dedukcí, je základním úkolem pozemního vojska činnost ve druhé etapě konfliktu.

Počátek tohoto děje bude tožný buď s možným nástupem vojsk obránce v případě, že výsledek palebného sražení byl pro něj úspěšný, nebo nástupem vojsk útočníka, byl-li palebný úspěch na jeho straně. Následující ofenzivní nebo vnucený boj obranný bude vždy kombinovaným vzdušným i pozemním bojem.

Činnost pozemních vojsk v první, palebné etapě konfliktu bude spočívat v plošné obraně státního území s cílem uchování operační volnosti systému palebného a PVO. Dále v cílevědomém rozvinování a především v boji o uchování maximálního stupně své bojeschopnosti, uchování životně důležitých funkcí státu a "přežitelnosti" pro obyvatelstvo. **Jde tedy o charakteristickou činnost druhého strategického sledu čekajícího na svou příležitost, spočívající v zajištění nebo až i rozvíjení úspěchu dosaženého palbami, jejichž realizátorem je první strategický sled složený z obou integrovaných systémů.**

Je nutné zdůraznit, že ke zvýšení způsobilosti tuto úlohu plnit se musí pozemní vojska techniky změnit, tj. především musí zvýšit svou schopnost manévru ve smyslu rychlosti, vzdálenosti i schopnosti boje v osamocení.



Lze tedy konstatovat, že **pozemní vojska se v nových podmínkách "třírozměrného boje" stávají druhým strategickým sledem kombinovaného vzdušného a pozemního boje se všemi rysy i důsledky tohoto stavu.**

Rozmanitost a dynamika možných konfliktů, alternativ jejich zahájení i vedení však nedovoluje vyloučit ani případy, kdy boj bude zahájen současně celou sestavou, nebo kdy bude veden tím či oním systémem samostatně. Rozhodujícím faktorem bude vždy možný rozmach konfliktu, jeho intenzita a cíle.

V obecné rovině je možné konstatovat, že čím větší intenzitu bude konflikt mít, tím více se projeví jeho "třírozměrný" charakter a z něj vyplývající význam a priorita palebných systémů vedoucí i k možnosti jejich samostatného působení.

Naopak klesající (snížená) intenzita konfliktu povede vždy v důsledku možných omezení k oslabení platnosti předcházejícího závěru a může dokonce nastolit změnu priorit, pořadí vstupů i výše podílů účasti mezi základními systémy.

Rozšíření možnosti použití jednotlivých složek ozbrojených sil České republiky přinesla právě technologie "třírozměrného boje" a bylo by proto velice nesprávné tuto skutečnost zakrývat, nebo ignorovat.